

ности рассматривается как ключевой. Собственно, именно в процессе этого творчества и осуществляется выбор тех фрагментов и систем среды, которые будут «познаваться».

Основное положение и, одновременно, новшество данной концепции заключается в постулировании ситуационности познания и наличии нелинейных обратных связей, устанавливаемых между познающим субъектом и объектом познания, а также между индивидуальным разумом и «сетями» коллективного разума. Таким образом, между субъектом познания и познаваемым и конструируемым миром существуют нелинейные и циклические связи. Следовательно, когнитивная деятельность индивида детерминирована, во-первых, его внутренними особенностями, т.е. является «автопоэтической»; во-вторых, и это несомненно, она определяется внешним миром, законами реальности, спецификой объекта познания. Познающая личность, по сути, является «местом встречи» этих двух детерминант. Возможно, из осознания данного факта проистекает и проблема дихотомии «объект – субъект познания». Можно этот процесс изобразить и как пересечение двух нелинейностей – индивидуальной и объективной. Осмысленный результат возможен только в тех точках, где осуществляется реальное пересечение, можно их назвать точками совпадения. Если же траектории индивидуальных и реальных флуктуаций являются всего лишь скрещивающимися, то понимание–постижение–знание в этой точке недостижимо, сколь бы близки ни были друг к другу эти траектории.

Подводя итоги, можно сделать следующие выводы. Прежде всего, человек – это неотъемлемая часть окружающего мира, и неэффективно рассматривать его деятельность в отрыве от целостной системы взаимодействия с реальностью. С другой стороны, человеческое познание – активный, творческий процесс, осуществляющийся, во-первых, не только в согласии с законами окружающего мира, но и в соответствии со спецификой человеческого существа (индивида); во-вторых, преобразующий не только свой внутренний мир, но и окружающую действительность. С вышесказанным теснейшим образом связано утверждение о целостности когнитивной системы человека и обязательной включенности в нее телесной, «организменной» составляющей. Одним из важных следствий активности, открытости и целостности когнитивного процесса является его коммуникативный характер, причем здесь присутствует коммуникативность двоякого рода – с социумом – и с окружающей реальностью.

ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского / Бахтин М.М. – М.: Советская Россия, 1979. – 158 с.
2. Бибихин В.В. Слово и событие / Бибихин В.В. – М.: УРСС, 2001. – 278с.
3. Князева Е. Нелинейная паутина познания / Князева Е. // Человек, №2. – 2006. – С. 21-32.
4. Матурана У., Варела Ф. Древо познания / Матурана У., Варела Ф. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 315с.
5. Пугачева Л.Г. «Разум тела: шаг в реальность «здесь-и-сейчас»». НЛП и постнеклассическая эпистемология / Пугачева Л.Г. // Философские науки. – 2010. – №2. – С. 104-112.
6. Слобин Д., Грин Дж. Психоллингвистика / Слобин Д., Грин Дж. – М.: Комкнига, 2006. – С. 167-173.

SUMMARY

The article is devoted to the problem of wholeness the cognitive process. It analyses the process of giving the knowledge as the intellectual and as the body's process. Also eristic possibilities of autopoiesis conception and epistemology constructive for decisions of this problem is analyses.

I. I. КАПРИЦІН

ДАВНЬОГРЕЦЬКА РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА: ЗАСАДИ ТОТАЛІТАРНОСТІ

Давньогрецька культура та релігія займає визначне місце в світі європейської культури, кожна генерація інтелектуалів якої по-своєму осмислює її внесок в формування власного світогляду. Завдяки цій небайдужості діалог минулого та сучасного не переривається.

Визначаючи предмет нашого розгляду, та спираючись на традиційно давньогрецький підхід до усвідомлення відносності знання, зазначимо, – явище, яке ми у повсякденні називаємо «давньогрецькою культурою», насправді досить строкате утворення, що завдячує своїй появі митцям доби відродження інтересу до культури Давньої Греції. На власний розсуд в XVI сторіччі вони віднайшли певну «проблемно-змістовну схожість та стильову єдність» у еллінських мислителів та латинян, які жили між VII сторіччям до н.е. та VI сторіччям н.е.

Наведене зауваження здається важливим, бо з самого початку ставить нас перед усвідомленням певної «штучності» предмету нашого розгляду. Тобто, з якихось причин (хай це буде культурна криза) шукаючи в минулому вирішення сучасних проблем, хтось «озирнувся» на півтора десятка сторіч, та представив віднайдену «руїну» актуальною для своєї сучасності. Створена у сучасників зацікавленість повинна була якось інформаційно задовольнитися, що вело, насамперед, до бібліографічних пошуків (як самих інформативних). В цьому пошуку з'ясувалося, що попередники, були не такої приязної думки щодо корисності античних рецептів сенсу життя, а тому, – декілька сторіч методично винищували ті самі античні бібліографічні пам'ятки. І те, що збереглося, в більшості – розрізнені фрагменти почасти сумнівного авторства, переписані безліччю писців-інтерпретаторів давньогрецької думки, більшість з яких були ... арабами. Тобто, певною мірою, більшість того, що ми вважаємо давньогрецькими джерелами, в останніх редакціях є «*арабесками*», бо повернулося в Європу із Арабського Сходу.

З іншого боку, попит на давньогрецьку мудрість створив приводи до підробок-інсценуацій політичного та ідеологічного штибу. Тому, залучаючи наведене, – спираючись на ті чи інші античні цитати, ми не можемо бути остаточно впевненими у їх автентичності, що в свою чергу надає нам певної свободи у власних умовиводах, оскільки «давньогрецька релігія» при таких умовах виступає певною вірогідністю.

Між тим, навіть з компіляцій, які до нас дійшли, за допомогою формалізації та інших процедур наукового аналізу є змога виділити специфічні особливості, які вирізняють античну релігію і культуру з осереддя минулих та сучасних їй культур.

Наступною тенденцією, яка затьмарювала адекватне уявлення про античну релігію була широка відомість її міфології. Починаючи з XVII сторіччя в Європі поширюється мода на грецьку міфологію, вивчення її стає обов'язковою вимогою для світського визнання. Такий попит заважав серйозному сприйняттю античної релігії. В популярному тоді перекладі Овідієвих «Метаморфоз» можна, перифразуючи Ф.Ф.Зелінського, знайти будь що, окрім релігії, «невиправний волоцюга Юпітер, сварлива Юнона, злодій Меркурій, п'яничка Вакх – помилуйте, яка ж це релігія» [4, 6]?

Звісно це питання риторичне, оповідь про богів Олімпу Овідія дійсно відрізняється від європейської релігійної традиції XVII сторіччя, почасти популярність «Метаморфоз» і базувалася на їх «інаковості». Та зосередившись на цій «інаковості» у відношенні до богів порівняно з християнством чи з ісламом, які також знаходять місце серед підмурків європейської культури, розпочнемо роботу з виділення специфічних рис давньогрецької релігійної культури, які могли слугувати засадами майбутніх релігійних форм європейської та західної культури. В той же час, ті специфічні риси виступають протоформами відпрацьованих, переосмислених культурно-спадкоємних зв'язків античної культури.

Для дослідження особливостей античної релігії звернемося до загальних засад давньогрецької культури. Природно-кліматичні умови, що плекали та формували давньогрецький світ (посушлива гірська місцевість з невеликою кількістю плодючих земель, вихід до моря зручного для судноплавства) в поєднанні з історично-психологічним типом елліна обумовили просторову та життєтворчу активність населення, стимулювали розвиток інтенсивного землеробства, ремесел, мореплавства, торгівлі та рабства. Рабства розглянутого як космологічного інтегруючого принципу усвідомлення взаємозалежності цілого (власника) та окремого (раба) (Аристотель).

Окрім того, проміжне культурно-географічне положення між традиційними культурами Сходу та експресивними культурами Заходу надавало давньогрецькій цивілізації визначної самобутності, яка виражалася в тому числі – у релігійній культурі.

Археологічні дані свідчать, що спираючись на свої малоазійські міста, греки VI століття до н.е. активно контактують із всіма провідними центрами цивілізованого світу (Єгиптом, Фінікією, Лідією, Персією та Вавилоном), тому внесок високорозвинених цивілізацій Сходу в давньогрецьку культуру очевидний. Проте, визначити розмір культурного «боргу» Греції сусідам неможливо, як завжди, коли культурний контакт був плідний. Все що греки запозичували – вони перетворювали [6,210], що, в комплексі, зумовило більш прискорені темпи формування державності ніж в культурах Давнього Сходу та призвело до інших соціально-економічних наслідків. Насамперед, це активний розпад сільської громади, розподіл праці, що відкривали шлях до формування системи самостійних держав-полісів, з своїми богами-покровителями та містечковим патріотизмом громадян, як слідство – велика кількість рівновеликих богів, тобто *політеїзм*.

Завдячуючи релігійному сепаратизму полісів загальнодержавної релігії в Давній Греції так і не склалося. Проте більшість дослідників виділяють дванадцять богів, культу яких на протязі розвитку релігійної культури були самими впливовими (Зевс, Гера, Посейдон, Афіна, Афродіта,

Арес, Артеміда, Аполлон, Гермес, Гефест, Деметра, Гестія).

Давньогрецька політеїстична релігійна культура, як історично складена система відносин з відповідною «системою релігійних знань, мотивів, форм, способів та методів релігійної діяльності віруючих, створюваних ними релігійних організацій та інституцій, матеріальних та духовних результатів...» [2, 125], в якості свого матеріального вираження мала олтарі-жертвенники а згодом, – храми певних богів (найбільш відомі: святилище Аполлона в Дельфах, святилище Деметри в Елевсині та інш.). Показовим є те, що в давньогрецькій релігійній культурі призначення храму – дати пристанище кумиру певного божества, тому самі будівлі невеликі, бо зовсім не передбачали великі скупчення народу. Богослужіння справлялися на вільному повітрі, а храм на початкових етапах являв собою священну діброву, згодом, сплетену з живих рослин бесідку, – навіщо ж бога природи зачиняти в кам'яному «склепі»?! А вже багато пізніше бесідку відтворювали в камені, та все одно, колонада перед входом відтворює стовбури дерев, які оточували бесідку з жертвенником (Ф.Ф.Зелінський).

Давньогрецька релігійна культура пройшла певні періоди, які співпадають з періодами загально грецького культурного розвитку, це: Крито-мікенський (III-II тисячоліття до н.е.); Гомерівський (XI-VIII ст. до н.е.); Архаїчний (VIII - VI ст. до н.е.); Класичний (V-IV ст. до н.е.) та Елліністичний (IV-I ст. до н.е.) періоди.

Загально визнаними джерелами давньогрецької релігії є «Ліада» Гомера, «Теогонія» Гесіода та деякі твори Піндара. На цій інформаційній базі давньогрецькі боги розділяються на *уранічних* (Зевс та боги що мешкали на Олімпі), *ойкуменічних* (Гестія, домашні боги) та богів *хтонічних* (Деметра, Аїд, Еріні).

Загальна теогонія розкрита Гесіодом, ідейно близька східній традиції інтерпретації природи, впорядкування всесвіту в ній досягається завдяки генеалогічному принципу. Першим зародився Хаос з ним «широкогруда» Гея, глибоко в середині неї – «похмурий» Тартар, потім Ерос, Чорна Ніч та Ереб народилися в Хаосі, ... [3, 3].

Та незважаючи на похідність гесіодового твору від східної космогонічної традиції, сама постать автора неймовірна для релігійних культур Сходу: Гесіод не має відношення до будь якого жрецького клану, він – беотійський селянин, що випасав худобу біля священного Гелікона, коли його обрали Музи. Тобто, на протигагу східним жерцям, та навіть жерцям грецьким, ніхто не вповноважував Гесіода трактувати релігійні істини. То було його власне бажання. На цьому прикладі ми стикаємося з незвичною для східних культур давньогрецькою *свободою інтерпретації*, якості, що в ряду інших засад заклала можливість розвитку філософії.

Треба сказати, що жерці в Давній Греції не складали певної соціальної верстви і не користувалися таким авторитетом як їх колеги у Давньому Єгипті. Жерців обирали з поважних громадян на зборах громади. Таким чином, окрім політичного роздрібнення, загальнодержавної релігії у давніх греків не склалося ще й з причини не сформованості жрецького стану.

В початкових релігійних віруваннях еллінів головне місце займала Земля – богиня плодочості, пізніше вона втратила першість, та трансформувалася в Геру – дружину вищого бога Зевса. Синами цієї пари є Аполлон, Гефест, Арес; доньками: Афінна, Артеміда, Афродіта. Окрім вищих богів в пантеон входили місцеві божества. Поширеними були уявлення про демонів – нижчих сил природи, – до них належали німфи, сатири, селени. На честь демонів, щоб ті не шкодили людині, справлялися ритуали умилоствлення. Проте, надто приязне відношення до демонів розцінювалося соціумом як марновірство.

Космічний процес інтерпретувався на основі принципів *гілозоїзму і анімізму*, буття тут розглядається не як те, що стало, а як народжене. Такий підхід трактується як генезис (зародження) і передбачає введення особливих структур, що семантично уособлюють міфологічну пару божественних батьків.

Відголосками *тотемізму* в давньогрецькій релігії є козлоногий Пан – божество з Аркадії, дух-хранитель кіз та живої природи загалом, Деметра в тій же ж Аркадії зображувалася з кінською головою, окрім того, кожний бог мав певні вподобання в тваринному світі, йому посвячували певну тварину, таким чином вона ставала священною, як олень Діани Мисливиці.

Боги мешкали у своїх стихіях одухотворяючи їх, і проблема визначення образу та прояву бога була лише питанням часу. Ф.Ф.Зелінський зазначав, що елліни «супроводжували своїх богів крізь різні недосконалі стадії сили, потворності перед тим як знайти втілення бога в красоті» [4, 39]. На пізніх, близьких до еллінізму стадіях навіть Ерініі страхітливі, але прекрасні. Присутність богів традиційно відчувається в здатності викликати сильні емоції та почуття у людини, у давніх греків цими почуттями були захоплення красою та любов'ю.

Прийняття закону, згідно з яким за добро та ласку повинно платити тим же ж, наповнювало любов'ю та привітністю оточуючий світ. Це з Давньої Греції йде прислів'я – «де любов – там бог». Мати-земля уявлялася загальною родителкою та захисницею і для людей (які з гордістю вважали себе *автохтонами*, буквально, народженими землею) і для богів, які не були байдужими до людей.

Втілення принципу зв'язку людини із всесвітом знаходить своє вираження в концепції єдності мікро- та макрокосмосу, генетично така ідея сходить до архаїчної моделі пралюдини (Пуруша, Пань-Гу). Ця диспозиція задає два напрями інтерпретування буття: в дусі антропоморфізму – наділення природи, богів людськими якостями та в світлі натуралістичного онтологізму – людина як комбінація стихій та атомів. В обох випадках людина є віддзеркаленням універсуму. У філософії в цей час висувається ідея самопізнання як способу пізнання суцього.

Боги Еллади відрізнялися від людини безсмертністю та потенційною поліморфністю, тобто вони могли обернутися за власним бажанням на будь що, але найбільш вживаною є людська форма. В зв'язку з чим виразною особливістю давньогрецької релігії виступає *антропоморфізм богів*, які будучи силами природи одночасно віддзеркалюють усі особливості природи та людського життя. Звідси боги мають не тільки зовнішність людини, а й поводять себе як люди. Слідом за А.Ф. Лосевим можна стверджувати, що боги Давньої Греції – це не тільки сили природи, а й абсолютизовані люди [5,2]. Ця риса задає *гуманістичність* давньогрецької релігії.

Особливістю, яка витікає з антропоморфності грецьких богів є близькість, приязність богів до людей. Ніяка з релігій того часу не знає такої кількості плідних стосунків між богами та людьми як в Античній Греції. Славнозвісний Геракл народився від зв'язку Зевса та смертної жінки Алкмени, німфа Фетіда ошаслививши Пелея, народила Ахілла, пастух Дафніс понехтував любов'ю божественної німфи та поплатився за це своїм зором, ще відомі Тезей, Ясон, Орфей. Збільшення «популяції» напівбогів, їх соціальна активність, викликали паралельний божественному *культ героїв* народжених від шлюбних відносин богів та смертних, які були в давньогрецькій релігії додатковим зв'язком людей та богів.

Гілозоїзм анімістичного складу у розвитку давньогрецької релігійності згодом набуває нову культурну рису – *техноморфність*, яка пов'язана з розвитком ремісництва та обожненням праці. Техноморфна модель космічного процесу розглядає світ вже не як виниклий, а як створений. Творення світу розуміється як його оформлення, організація хаосу, де поряд з діючим суб'єктом необхідним компонентом процесу виступає вихідний перетворюваний матеріал (опозиція матерії та форми). А.Ф.Лосев вважає, що поняття «техне» перекладається і як «ремісництво», і як «мистецтво», і як «наука», що «будує» давньогрецьку культуру на принципах матеріально-чуттєвого космологізму [5,3].

Природа Греції наділила людину великою кількістю дарів, але не балувала родючістю. Народ Еллади повинен був здобувати свій хліб тяжкою працею. І серед грецьких богів та героїв не було нероб. Перші ремесла людям разом із стихійним вогнем приніс Прометей. Афіні Ерагоні була присвячена праця ткалі. Ковальська справа патрунувалася Гефестом та Афіною Паладою. Закон полювання був від Артеміди, скотарства від Гермеса, який також протегував торгівлю та інш. Згодом в космології на провідне місце висувається деміург-ремісник який творить світ, наділяючи світ характеристиками живого, натхненного, мислячого (Платон «Тімей»). В мові починає зростати кількість термінів пояснюючих людську активність вилучених з ремісництва, та зменшується термінологічна база притягнута з життя природи, формується культурна риса *відходу від природи* [1,75].

Наступна особливість стосується святкувань присвячених богам Еллади. Як зауважує Ф.Ф. Зелінський, свята не мали нічого спільного з байдкуванням, неробством. Згідно з позитивним характером своєї етики еллін не визнавав будь якої заслуги в бездіяльності, для нього святкування було періодом кипучої праці, але не заради наживи. Посилаючись на періклову промову, зазначимо: «Більше ніж будь який інший народ даємо ми відпочинок душі людини, вносячи в обрядовість нашої релігії щорічні змагання та святкування, ... радість яких відганяє смуток» [4,37].

Припускання сутнісного зв'язку людини та природи дає основу для розуміння постійного усвідомлення спорідненості людини та світу явищ. Зв'язок давньої людини із землею виділяє більшість східних релігійних культур доби античності. Проте, хоча в Давньому Єгипті та Месопотамії увага приділялася одним і тим явищам, їх значення інколи були не схожими. Так, у Єгипті первісний океан опліднювач всесвіту – чоловік бог Нун. У Месопотамії місце первісного океану обіймає жінка Тіамат. Земля у Месопотамії – Велика Мати. В Єгипті земля – є чоловіком

Гебом, Птахом чи Осирісом, богиня-мати із землею не пов'язана. Постійне дбання єгиптян про смерть та загробне життя не знаходить свого відлуння в Месопотамії.

Проте в Давній Греції велику роль відіграє культ предка. Мерців боялися та шанували одночасно, вважалося що вони можуть шкодити живим, тому їх треба шанувати, та приносити їм жертви, окрім того вони вважалися зберігачами роду.

Існувало досить деталізоване уявлення про світ мертвих – Аїд. В Аїді померлі розділялися на праведників та грішників, останні відправлялися у місце страждань – Тартар. Вчення про загробне існування розроблялося у філософських традиціях – орфізму та в піфагорействі.

Розглядаючи зачатки давньогрецької філософії необхідно визначити її як культурний продукт похідний від сходження особливих історично-культурних умов (серед найбільш важливих, на наш погляд, виділимо давньогрецьку просторову та творчу активність в перетворенні інокультурного; політеїстичний плюралізм; не сформованість жрецького соціального стану та догматики; інтерпретаторська свобода). З іншого боку, початкову філософію характеризує специфічний зв'язок з релігійною культурою, як намагання інтерпретації її текстів, що було викликано потребою пояснити зміни в суспільному житті, які не уклалися в звичні пояснення.

Можливо розвиток перших філософських шкіл орфізму та піфагорейства, був обумовлений потребами пошуку «нового» смислу життя та смерті, актуалізований колонізаційною активністю еллінів та підвищеними небезпеками, які її супроводжували. Життя трактувалося орфіками та піфагорійцями як суцільне страждання через спокутування гріхів, разом із тим, душа людини безсмертна, втілюючись в інші тіла вона здатна очиститися та досягнути благодаті. Тож, треба зауважити, що в Середньосхідному регіоні деталізована культура смерті представлена тільки в Давньому Єгипті та у Давній Греції.

Протилежні орфічним – стихійно-матеріалістичні погляди формували іонійські натурфілософи (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен). Іонійців зацікавила проблема походження речей, і вони стали розв'язувати її поза традицією міфу. Їх хвилювала першопричина як онтологічний принцип, і зовсім не цікавив божественний прашур, їх не зупинила їх навіть власна не професійність. На думку Цицерона сім великих мудреців «професійно» були далекі від релігії люди (О государстве I, 7). Проте можливість профанічної трактовки традиційних «текстів», яку вони створили, заклала можливість переносити інтерпретацію явищ з області релігійно-міфічних відносин у інтелектуальний простір.

Розкриваючи якісні зміни в давньогрецькій релігійній культурі зазначимо що, для грецької релігійної свідомості на початкових етапах не характерна ідея божої всемогутності, «демократизатором» суспільних відносин була безлика богиня судьби Ананка, яка однаково царювала і над людьми і над богами. Окрім Ананки, долю вимірювали Тюхе, Мойра, Адрастея.

Головною рушійною силою дій, думок та почуттів давньої людини, та елліна зокрема, було переконання, що божественне іманентне природі, а природа пов'язана з суспільством [6, 201]. Розвиток полісів, перемога у Персидській війні приводить до зростання усвідомлення моці рідних богів. Зевс, як гарант справедливості, займає провідне місце в пантеоні. Поширюється уявлення, що за допомогою богів досяжні будь які цілі, але допомагають боги лише тому, хто вільний від *хюбріс-гордині*, але, за Гесіодом, на хюбріс страждають всі люди без винятку.

Кінець V сторіччя до н.е. відзначається кризою давньогрецької релігійної культури, яка була закладена низкою причин: помітною невідповідністю застиглих релігійних ідей та суспільства, що структурно ускладнилося; випробуваннями Пелопоннеської війни та втратою світоглядного оптимізму відносно божої справедливості; критикою релігійних традицій та намаганнями їх удосконалення софістами. З'являються нові культури, які маніфестують зосередження уваги на особистих цінностях (культ Асклепія) на противагу дискредитованим суспільним. Запозичуються фракійські та азійські культури, поширюються містицизм. Посилюється критичність у відношенні до богів, довіра зникає, релігія рухається в напрямі *громадського ритуалізму*, коли над богами потішаються (Овідій) і одночасно вважають громадським обов'язком участь в урочистих релігійних церемоніях.

На початку IV сторіччя *культи героїв* визначають зміст класичного періоду давньогрецької релігії. Антична культура, релігійна культура зокрема, розвивається під проводом фаталізму. Точніше діалектичного поєднання *фаталізму та героїзму*. Героїзму, який був відповіддю на невідворотність та невідомість долі. Якщо доля невідома та невідворотна, то чому б людині не робити те, що вона вважає за доцільне. Невідомість звільняє, дає змогу прагнути своєї мети, а потім ... хай буде, що буде. Завдяки суто давньогрецькій діалектиці фаталізму та героїзму, кожна людина може бути героєм. Окрім того, класичний період, це ще й діяльність Сократа, Платона, поява філософії кініків.

Релігія Давньої Греції невід'ємна від людини та її часу. Означені умови та особливості еллінської культури створили особливу ступінь особистісної та суспільної свободи, від'ємної від оточуючих культур. Похідними від цієї свободи і стали релігійна критичність та філософія. Але більша ступінь свободи діалектичним чином обумовлює збільшення ступеню необхідності (не свободи), що заклало розвиток релігійного феномену закономірним чином тоталізуючого необхідності, диктуючого напрям розвитку західного суспільства на наступні п'ятнадцять сторіч, і в цьому русі навіть «вуста» давньогрецьких мислителів в ньому будуть казати, те що мило його богу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вернан Ж.П. От мифа к разуму: формирование позитивной мысли в архаической Греции / Жан Пьер Вернан // *З.Философско-культурологический журнал*. –1999. – №1. – С. 70-96.
2. Воловик В.И. Философия религиозного сознания /В.И.Воловик. Монография. – Запорожье: Просвіта, 2009. – 216с.
3. Гесиод. Теогония. Перевод В.В. Вересаева. По книге "Эллинские поэты" серии "Библиотека античной литературы", 1963. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://mify.org/books/theogonia.txt>
4. Зелинский Ф.Ф. Древнегреческая религия.–К.:СИНТО,1993. – 128 с.
5. Лосев А.Ф. Двенадцать тезисов об античной культуре/ Лосев А.Ф. / Студенческий меридиан, 1983, № 9-10. С. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://psylib.org.ua/books/_losew02.htm#top
6. Франкфорт Г. В преддверии философии. Духовные искания древнего человека / Г. Франкфорт Г.А. Франкфорт, Д.Уилсон, Т.Якобсен; [Пер. с англ. Т.Н.Толстой, отв. ред. вступ. статья В.В.Иванов]. – М.: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1984, – 236 с.

SUMMARY

In the article principles of forming of specific lines of ancient Greek religion are examined: to polytheism, criticism, dialectics of fatalism and heroism, correlations of freedom and necessity, which stipulated forming of totalitarian forms of religion.

В. І. ШТАНЬКО, Л. А. ТИХОНОВА

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

В наш час явище глобалізації та глобалізаційні процеси пильно вивчаються як вченими-суспільствознавцями, так і фахівцями різних галузей знання. Глобалізаційні процеси проходять і в економіці, і в політиці, і в культурі сучасного суспільства. Більшість дослідників цієї проблеми вважають, що в економіці глобалізація призвела до переходу від монокапіталізму до мультинаціоналізму і пов'язаний цей перехід з інтенсифікацією діяльності транснаціональних корпорацій, які з'явилися в Європі після Другої світової війни. На виробничих підприємствах ТНК широкомасштабна комп'ютеризація, роботизація і застосування мікропроцесорних технологій дозволили впровадити передові методи виробництва, на яких ґрунтується економічна система постіндустріального суспільства. Звичайно до соціальних і економічних змін так званого «постфордистського» переходу відносять зменшення ролі добувної та обробної галузей промисловості та збільшення значення галузей, пов'язаних зі сферою послуг, гнучкі і децентралізовані форми організації праці, реорганізований трудовий ринок (розташування виробництва в країнах з низькооплачуваними працівниками), зменшення ролі національних профспілок, зменшення у професійній структурі частки робітників ручної праці [1, с. 82].

Політичні зміни, зумовлені глобалізаційними процесами, проявляються найчастіше у зникненні великих урядових структур, кризі держави загального благоденства та обмеження прав державної власності на комунальні підприємства та послуги. Інформатизація соціального життя в багатьох державах привела до виникнення нового погляду на демократію і громадянське суспільство як її складову. Зараз у становленні та функціонуванні громадянського суспільства в європейських державах спостерігаються дві тенденції. З одного боку – молоді посттоталітарні держави прагнуть сформувати громадянське суспільство і на цьому шляху стикаються з проблемами різного характеру. Наприклад, проблемою відмінностей ціннісних систем внаслідок поліетнічності соціуму і множинності функціонуючих в суспільстві національних ціннісних систем. З іншого боку – держави, що вже сформували громадянське суспільство стикаються з проблемами, які виникають в результаті глобалізації сучасного світу. Наприклад, негативним